

Asia: OM 31/41/2015

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry (myöhemmin YVPL) vaatii perhetuomioistuinten tai perheoikeuteen keskittyvien tuomioistuin osastojen perustamista. Riidan ratkaisutapa, jossa osapuolet tuovat esiin toistensa heikkouksia ei tue vanhempien yhteistyötä.

Lapsenhuoltolain yleiset säännökset (1. luku; 1-5 c §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

1 § - 2 § YVPL kannattaa esitystä, jonka mukaan huoltajat eivät saa itse käyttää väkivaltaa kasvatuksessa ja tämän lisäksi heidän tulee huolehtia, ettei kukaan muukaan käytä. Kannatettavia esityksiä ovat myös kummankin vanhemman velvollisuus myötävaikuttaa tapaamisoikeuden toteutumiseen, millä tarkoitetaan mm. vieraannuttamisen, tapaamissopimuksen/päätöksen laiminlyömissä ja lapsen manipuloinnin ja kielteisen vaikuttamisen lapsen toista vanhempaa vastaan kieltämisestä ja että ne ovat seikkoja, jotka huomioidaan lapsen huolto- ja tapaamispäätöksen ratkaisussa. Liitto huomauttaa, että 1 § ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että esimerkiksi pitkään väkivallan uhrina ollut henkilö saa itsekin syytteen siitä, ettei ole tehnyt väkivallan harjoittajasta rikosilmoitusta. Tutkimusten mukaan yksikin pahoinpitely voi traumatisoida uhrin niin, ettei hän enää henkisesti kykene ilmoituksen tekemisiin.

5 a § Ilmoitus aiotusta muutosta

Molempien vanhempien velvollisuus ilmoittaa toiselle vanhemmalle muutostaan silloin, kun lapsen tapaamisesta on sovittu tai niistä on tuomioistuimen päätös, on hyväksyttävää. Kolme kuukautta on kuitenkin joissakin tilanteissa liian pitkä aika ennakoita omaa muuttoa. Tämän vuoksi YVPL esittääkin lisäyksen sivulle 52, toiseen kappaleeseen: ”Perusteltuna syynä voidaan pitää työ- tai opiskelupaikan tai työnantajan työpisteen vaihtumista, sillä TE -toimisto voi jopa velvoittaa tähän karenssin uhalla. Myös perhesuhteet voivat olla tällaisena perusteena, kuten omaishoitajana toimiminen toisella paikkakunnalla asuvalle omaiselle tai lapsen hoitoavun saaminen.”

Huoltajat ja tapaamisoikeus (2. luku; 6-12 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

7 § Liitto kannattaa vuoroasumisen kirjaamista lakiin yhdeksi uudeksi lapsen asumisvaihtoehdoksi, mikä merkitään Väestörekisteriin. Lapsi ei vielä saa toiseen osoitteeseen palveluja eikä etuuksia, mutta niille kuitenkin luodaan tällä lakiuudistuksella edellytyksiä.

7 b § Vastuu tapaamiskustannuksista on määriteltävä elatusapua päätettäessä

Esityksen mukaan tapaamiskustannukset voitaisiin tulevaisuudessa määritellä tapaamissopimuksessa elatuspäätöksestä irrallaan. Lapsen tapaamiskulut kuitenkin huomioidaan jo lapsen elatusapulaskelmassa kummankin vanhemman elatuskykyä vähentävänä tekijänä: 1) 120 euroa ylittävistä tapaamisten matkakuluista huomioidaan korkeintaan 120 euroa. 2) Lisäksi lopullisesta elatusavusta vähennetään lapsesta aiheutuvia elinkustannuksia ns. luonapitovähennyksenä. Jos tapaamiskulut on jo määrätty elatussopimuksessa, tuleeko ne huomioida vielä tapaamissopimuksessakin? On huomioitava myös, ettei lähivanhemmalle makseta toimeentulotukea lapsen tapaamiskuluihin, vaan ainoastaan etävanhemmalle. (<http://www.kela.fi/toimeentulotuki-lapsen-tapaamisesta-aiheutuvat-menot>). YVPL esittää, että sen sijaan, että tapaamissopimukseen lisätään matkakulujen maksamista, laskelman matkakulujen ylärajaa korotetaan vastaamaan todellisia matkakuluja. Mikäli kuitenkin myös tapaamissopimukseen ryhdytään lisäämään tapaamiskuluja, ne tulee arvioida yhdessä elatusapupäätöksen tai sopimuksen laatimisen kanssa.

9 b§ Tuetut ja valvotut tapaamiset sekä valvotut vaihdot

YVPL esittää, että valvottuihin tapaamisiin ja vaihtoihin lisätään mahdollisuus päihdetestaukseen. Perusteluna on se, että joskus tapaamisen haasteet esiintyvät vain tapaajan päihtymyksen aikana, kun taas muulloin tapaamiset onnistuvat hyvin.

9c§ Lapsen oikeus tavata muuta henkilöä kuin vanhempaansa

Liitto kannattaa esitystä, jonka mukaan vanhemman tulee vaalia suhdetta lapselle läheisiin henkilöihin. Lisäksi kannatetaan esitystä, jonka mukaan joskus voi olla myös hyvä, että suhde myös katkaistaan esimerkiksi henkilöön, jonka rikoksen uhrina lapsi on ollut.

10 § Huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaiseminen

YVPL kannattaa esitystä, jonka mukaan ratkaisussa tehtäessä on huomioitava 1 § huoltajien velvoitteiden toteutuminen. Liitto vaatii lisäämään § 10 pykälän ensimmäiseen momenttiin loppuun Ruotsin vastaavassa laissa olevan lauseen: ”Tuomioistuimen on varmistettava, ettei lapsi tule kohtamaan väkivaltaa itseään

eikä toista perheenjäsentä kohtaan”. YVPL esittää myös, että tuomioistuin käyttää ratkaisua tehdessään tarkoitukseen suunniteltuja väkivallan uhka-analyyskejä arvioidessaan vanhemman mahdollisuutta käyttää väkivaltaa puolisoaan ja lastaan kohtaan.

Liitto kannattaa sosiaalilautakunnan toimivallan laajentamista vanhempien riidattomien työnjakomääräysten ja oheishuoltajuuksien vahvistamiseen.

Oikeudenkäynti (3. luku; 14-17 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

14 § Hakemuksen tai päätöksen muuttaminen

Toistuvat huoltokiistat ovat rajatuissa tapauksissa raskas haaste, jonka vuoksi on tärkeää, että sopimuksen tai päätöksen muuttamisen kynnyistä tuomioistuimessa korotetaan.

15 a § Lapsen kuuleminen tuomioistuimessa

YVPL kannattaa lapsen kuulemismahdollisuuksien laajentamisesitystä, jonka mukaan käräjäoikeus tai sosiaalitoimi varmistavat, että lapsi tulee kuulluksi myös riidattomissa eroissa ja että lapsen kuuleminen tuomioistuimessa ei enää vaatisi erityisen painavia perusteita. Mikäli lapsi ilmaisee olosuhdeselvitystä laadittaessa, että haluaa tulla kuulluksi, se on esityksen mukaan merkittävä selvitykseen. Lapsi voi myös pyytää tulla kuulluksi käräjäoikeudessa vanhempiensa kautta tai suoraan käräjäoikeudelta.

Lisäksi YVPL kannattaa esitystä sitä, että tuomioistuimelle annetaan mahdollisuus käyttää lapsen kuulemiseen asiantuntija-avustajaa, joka voi tarvittaessa olla oikeudenkäynnissä läsnä jo varhaisemmasta vaiheesta alkaen, jotta hän voisi perehtyä tilanteeseen, tavata lapsen vanhemmat ja valmistautua kuulemiseen. Liitto haluaa laajentaa asiantuntijan käyttömahdollisuutta kaikkiin lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta tuomioistuinkiistoihin.

YVPL esittää lisäyksen: Lapsen kuulemisen yhteydessä pitää olla mahdollisuus käyttää myös videointia äänitallenteiden lisäksi kuten Lapsen oikeuksien komiteakin suosittelee Suomelle v. 2011 (<http://formin.finland.fi/>). Mietinnön esityksessä mainitaan kuitenkin vain äänitallenteet. Lapsi voi kuitenkin ilmaista itseään myös eleillään esimerkiksi voimakasta vastustusta tai myöntämistä ja olla kuitenkin ääneti.

16 § Tuomioistuimen tiedonsaantioikeus

YVPL kannattaa Tuomioistuimen tiedonsaantioikeuden laajentamista poliisilta, terveydenhoitoviranomaisilta yms., mikä varmasti osaltaan nopeuttaisi tuomioistuinkäsittelyä.

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelu (3 a. luku; 17 b ja 17 d §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

15 a § Lapsen kuuleminen tuomioistuimessa ja 17 § Asiantuntijapalveluiden järjestäminen

YVPL:n mukaan kärjätuomarille pitää antaa oikeus käyttää asiantuntija-avustajaa harkintansa mukaan myös varsinaisissa tuomioistuinkäsittelyissä tuomioistuinsovittelujen lisäksi. Esityksen mukaan asiantuntija-avustajaa voitaisiinkin käyttää tuomioistuinkäsittelyssä, mutta vain lapsen kuulemiseen tuomioistuinkäsittelyn aikana.

Pettymyksenä on se, ettei asiantuntijan pätevyysvaatimuksia esitetty tiukennettavaksi näissä huolto- ja tapaamiskiistojen varsinaisissa tuomioistuinkäsittelyissä. Asiantuntija-avustajan käyttö lyhentäisi tuomioistuinkäsittelyä ratkaisevasti eikä tuomioistuin ehkä tarvitsisikaan esitettyä oikeutta asetta määräaikoja selvitykselle. Olosuhdeselvityksen saaminen sosiaalitoimelta kestää Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan keskimäärin kuusi kuukautta ja enimmillään jopa kaksi vuotta (Litmala, Marjukka, Valkama, Elisa Lapsen huoltoriidat kärjäoikeudessa, Optula 2006). Asiantuntija-avustajan sijaan voisi aloittaa selvityksen tekemisen jo valmisteleavassa käsittelyssä ja työskennellä koko väliaikaismääräyksen ajan, jolloin kärjätuomarilla olisi käytettävissä oleellista tietoa perheen tilanteesta jo viimeistään kolmessa kuukaudessa. Menettely ei kuitenkaan maksaisi veronmaksajille nykyistä enempää, koska samalla säästyisi sosiaalitoimen selvitystyö. Jos asiantuntija-avustajia käytetään vain haastavimmissa kiistoissa, ei väitetty psykologien vähäisyyskään liene peruste olla heitä käyttämättä.

YVPL on havainnut, että usein pitkittyneissä tuomioistuinkiistoissa kummatkin vanhemmat esittävät väitteitä, joiden mukaan toinen vanhempi estää lapsen kehitystä. Vain psykologilla on oikeus tehdä varsinaisia lapsen kehitysarvioita (Psykologilaki) ja he tekevät myös vanhemmuuden arviointeja. YVPL:n huoltokiistaa käyneet vanhemmat pitävät keskeisinä psykologipalvelujen merkitystä huoltokiistan ratkeamiselle.

Tuomioistuinsovittelukokeilun raportissa (Ei niin suurta riitaa, ettei sopu sitä sovita. Asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen tuomioistuinsovittelun seurantaryhmän loppuraportti, Selvityksiä ja ohjeita 12/ 2016, Oikeusministeriö) nousi esiin, että tuomioistuinsovitteluissa mukana olleet asiantuntija-avustajat nimenomaan kokivat puutteita lapsen kasvun ja kehityksen tuntemuksessaan.

Vieraassa valtiossa annettu päätös ja lapsen palauttaminen (6. luku; 39 ja 41 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Asetuksenantovaltuus (7. luku; 49 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

-

Liitelait

Onko teillä lausuttavaa liitelakeihin ehdotetuista muutoksista?

-

Vaikutukset

Onko ehdotuksen vaikutukset mielestänne arvioitu asianmukaisesti?

-

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

-

Sairisalo Heljä
Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry